

Bírálat

(eszt.), a művészet tükre és tanítója a B., v. kritika. A B., mint maga a művészet, örökkévaló és ezt elnémitani v. fölöslegessé tenni lehetetlen. A lelkiismeretes művész inkább még meg is követeli a szigorú, de igazságos B.-ot, hogy abból tanuljon. Nem is árthat magának jobban a művész. mint ha a B.-ot vagy fölöslegessé teszi v. ellene támad. A bírálók már az ókorban is kiváló tiszteletben részesültek, a nagy nemzeti versenyek műbírái a legelőkelőbb férfiak voltak és ítéleteik kihatottak az egész nemzeti életre. Az ó-kor óta süllyedt a B. tekintélye, amennyiben a napi sajtó vette át annak gyakorlását s némely esetben a fiatalokat bizza meg vele. Az akadémiai B.-ok előkelőbbek és tanulságosabbak, de néha avult irányokhoz ragaszkodnak. A valódi B., másként műbírálat, ha szakavatott kézben nyugszik, a legjótékonyabb hatással van úgy az irodalomra, művészetre, mint a közizlésre is. A valódi műbírálat egyesíti magában úgy a finom izlést, mint az indokolt ítéletet és van annyi fantáziája, ami fődolog, hogy a mű megteremtéseinek titkaiba, ugyszólván a költő országába hatoljon. A bírálónak nem kell sem művészhöz, sem költőhöz lennie, de legalább a művészi és költői tehetség szikrájával kell birnia. Néha a művészi és bírálói tehetség egy személyben egyesül, példák erre: Horatius, Bolleau, nálunk Arany János, Gyulai Pál, Szigligeti, Bajza. Beöthy. A németeknél fényes példa erre Lessing, kiben az elméleti, bírálói és boncoló tehetség oly nagyfokú volt, hogy éles és sokoldalú reflexiója által pótolni tudta a teremtő fantáziát, melynek híján volt. Így Schiller, Goethe, Hebbel, Laube az elméletben is kitűntek, de a szűkebb értelmű bírálóra nézve a költői tehetség bírása nem lényeges, amint azt St. Beuve, Jules Jannin, Sarcey, Börne, Speidel, Greguss és sok más jeles kritikusnak példája bizonyítja. A kritikus magában véve mindig egyéni izlését, nézeteit, elméleteit juttatja érvényre, de vérmérsékletre nézve még is meg lehet különböztetni az inkább alanyi, (szubjektív) kritikust a tárgyilagos (objektív)-tól, az indulatost a nyugodttól, az érvelőt az élcelőtől. A mai B. egyáltalában háromféleképpen tárgyalja a művet: előbb a művész világába helyezkedik és onnan iparkodik magyarázni a mű keletkezését és irányát, azután izekre szedi a művet és ugyszólván szerveit boncolgatva, betekintést enged a mű erényeibe és hibáiba és egyszersmind az egésznek eleven képét tükrözi vissza. Végre meghozza az ítéletet, melyben a mű minőségét úgy egészben, mint részeiben jellemzi, vonatkozással lévén egyszersmind a már létező hasonló művekre, úgy hogy az abszolút belbecs mellett a relatív érték is kivilágolják. A B. tehetsége gyakorlat és elmélkedés által nagyon kiművelhető